

Nr 63

Av herr **Holmberg m. fl.**, *angående svensk invandrings- och minoritetspolitik.*

(Lika lydande med motion nr 56 i Första kammaren)

En omfattande invandring, som medfört ett betydande invandringsöverskott, har ägt rum alltifrån 1930-talets början. Under andra världskriget mottog Sverige många människor från framför allt Danmark, Norge och de baltiska staterna. I maj 1945 fanns här 195 000 utlänningar, varav 160 000 var flyktingar och finska barn (s. k. krigsbarn).

Man väntade en stor återutvandring efter kriget. Den blev dock betydligt mindre än man trott och uppvägdes av en stark invandring ifrån framför allt Norge och Danmark. Vid årsskiftet 1945/46 hade visserligen antalet utlänningar reducerats till 120 000, varav nära hälften var nordbor, men alltsedan 1947 har det ökat avsevärt och var år 1960 ca 190 000.

Under första hälften av 1960-talet utgjorde det årliga invandringsöverskottet ungefär 14 000 personer. Antalet i Sverige bosatta utlänningar är f. n. ca 300 000. Antalet här bosatta personer, som är födda utomlands, är dock betydligt större. Sedan början av 1940-talet har nämligen drygt 150 000 utlänningar fått svenskt medborgarskap genom naturalisation. Totalt torde i Sverige finnas ca 0,5 miljon utomlands födda personer (varav över hälften är nordbor), vilket motsvarar ungefär 6 % av vårt lands hela befolkning.

Den svenska invandringspolitiken har hittills i stort gått ut på att anvisa den invandrande en arbetsanställning och hjälpa honom lära sig så mycket svenska att han kan sköta sina arbetsåligganden. Utgångspunkten har i övrigt varit att man av invandraren väntat sig att han ska sammansmälta med landets övriga befolkning. Invandraren skall överge sina tidigare värderingar, sina traditioner och sitt beteendemönster samt anamma allmänna svenska värderingar och traditioner. En sådan förvandling är naturligtvis varken möjlig eller önskvärd.

Invandraren — han må vara en immigrant som söker bättre levnadsbetingelser eller en politisk flykting som söker en fristad — måste först och främst skapa sig ett nytt hem för att kunna leva ett människovärdigt liv och vara till freds med sitt nya hemland. Men ett hem skapas inte enbart av materiella ting. Ett hem har även ett andligt innehåll. Den kultur som invandraren medför värdesätter han inte sällan högre här än i sitt forna hemland. Den nationella kulturen i form av sedvänjor och traditioner, som

utgör ramen till åtskilligt i människans dagliga liv, blir en viktig miljöfaktor. På detta kulturarv grundlägger invandraren sin nya existens i ett nytt land. Sedan beror det i hög grad på den individuella förmågan ifall han kan absorbera beståndsdelar av en annan, främmande kultur. Att någon människa skulle bli helt pånyttfödd i en ny miljö och kunna tillgodogöra sig dess kultur i alla avseenden är föga troligt. Att förvänta fullständig sammansmältning är alltså orealistiskt, särskilt på så kort sikt som en eller t. o. m. två generationer utgör.

Det är i och för sig förstäeligt att svensk invandringspolitik tidigare inte tillräckligt uppmärksammat dessa problem. Med den relativt obetydliga inflyttning, som ägde rum fram till 1940-talet, var en invandringspolitik som syftade till en snabb, fullständig integrering med landets övriga befolkning i och för sig ganska naturlig. Under då rådande villkor var denna politik både ändamålsenlig och human. Små befolkningstillskott av olika nationaliteter kunde genom direktkontakter med svenskar beredas den delaktighet i svenskt samfundsliv, som erfordrades för en problemfri sammansmältning. Grupper som var så stora att de kunde, i stället för att skingras, etablera ett eget samfundsliv förekom endast i undantagsfall. Invandringens omfattning medförde inga kollektiva anspråk från invandrarnas sida.

I dag har förhållandena ändrats. Invandringen har sådan kvantitativ omfattning, att gruppbildning på språklig, nationell eller religiös grund är naturlig. Den stora omfattningen innebär dessutom att den inhemska befolkningens förmåga att individuellt ta sig an invandrarna blivit mycket begränsad. Detta sistnämnda förhållande medför nämligen att ingendera parten, vare sig den inhemska befolkningen eller invandrarna, känner sig uppfordrad att anpassa sig till den andra. Men gruppbildningen bland invandrarna ger i dag samma resultat som det individuella omhändertagandet gjorde för 30 år sedan: den från sin miljö lösryckta människan finner ny förankring.

Erfarenheterna visar också att invandrarens deltagande i ett internt samfundsliv förebygger missanpassning. Gruppernas egna organisationer och deras ledare kan ge främlingen nyckeln till det nya samhället liksom dessa organisationer kan ge myndigheterna väsentliga kunskaper om minoriteternas problem.

En uppskattning av den framtida invandringen — enligt officiella prognoser kommer det att röra sig om ett årligt överskott av 10 000 personer — måste baseras på flera antaganden. Dessa är i sin tur avhängiga av de olika orsakerna till att människor invandrar till vårt land. Krig och likartade orosituationer, med vad det innebär av hot mot liv och egendom samt politiskt förtryck, med dess inskränkningar av den personliga friheten, har spelat och spelar alltjämt en betydande roll. Den f. n. främsta orsaken till invandring torde dock vara invandrarnas ekonomiska situa-

tion i respektive hemländer. Till bilden hör personlig fattigdom och svårigheter att få utkomst, orsakade av mer eller mindre påtagliga konjunktursvängningar eller av att hemlandet i fråga befinner sig på en ekonomiskt låg utvecklingsnivå. Inte minst mot denna bakgrund har i vårt land arbetsmarknadssynpunkterna på invandringen blivit dominerande. Trots att dessa synpunkter är väsentliga är det olyckligt att minoritetsgruppernas övriga problem — såsom utövande av för grupperna karakteristiska kulturella aktiviteter liksom skolproblemen — därigenom kommit i skymundan.

Principiell målsättning

Såsom vi under föregående års höstriksdag framhöll i en motion med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 142, angående riktlinjer för utlänningspolitiken m. m., måste invandringen ske planmässigt för att de invandrande grupperna i alla avseenden skall kunna få samma trygghet som tillkommer den inhemska befolkningen.

Samhället bör i möjligaste mån tillgodose minoritetsgruppernas förväntningar och invandrings- och minoritetspolitiken följaktligen utformas så, att individerna i minoritetsgrupperna själva får valfrihet avseende sammansmältning med den inhemska befolkningen främst i vad gäller sådana kulturaktiviteter som upprätthållande och vidareutveckling av språkkunskaper, religion, särskilda konstarter och andra speciella kunskaper och att samhället garanterar valfriheten genom ett aktivt materiellt och personellt stöd till olika minoriteters kulturella och andra aktiviteter.

Det tillkommer varje myndig individ i en minoritetsgrupp att för sin egen och sina eventuellt minderåriga barns del själv bestämma när och om eller i vilken takt hon eller han vill absorberas av och sammansmältas med den inhemska befolkningen.

Eftersom vi ställer samma krav på invandrings- och minoritetsgrupper som på den ursprungliga, inhemska befolkningen, måste dessa ges samma sysselsättningstrygghet, bostadsstandard, sociala förmåner, rättssäkerhet och utbildningsmöjligheter som befolkningen i övrigt.

Invandrarna och arbetsmarknaden

Den nu rådande invandringstakten har onekligen vållat samhällets institutioner problem. Men det är problem som är fullt naturliga i ett högt industrialiserat samhälle under oavbruten utveckling. Inget invandringsöverskott har således varit en belastning för Sverige. Det visar inte minst invandrarnas höga förvärvsarbetsfrekvens. Enligt folkräkningen den 1 november 1960 var hela 49,6 procent av utlänningarna förvärvsarbetande mot 43,3 procent av totalbefolkningen.

Reglerna för arbetstillståndsgivning innebär bl. a. att invandrarna med-

delas arbetstillstånd för ett visst yrke. De blir sedan ofta under en övergångstid fastlåsta i detta yrke, oavsett yrkeskunskaper och utbildningsstandard. Invandrarnas första anställningar omfattar mestadels yrken, som av olika skäl inte attraherar svensk arbetskraft. De erhåller ofta mindre eftertraktade serviceyrken.

I enlighet med den ovan åberopade propositionens förslag har beslutats att den stipulerade bosättningstiden för erhållande av bosättningstillstånd, vilket gör arbetstillstånd överflödigt, skall vara två i stället för tidigare fem år och att förlängt arbetstillstånd skall kunna ges utan yrkesbegränsning redan efter ett år. Moderata samlingspartiet hälsar detta med tillfredsställelse.

Kultur

Invandringspolitiska ställningstaganden har som tidigare anförts hittills dominerats av arbetsmarknadspolitiska synpunkter. Det har lett till mindre önskvärda följder. Frågor som minoriteternas kulturaktiviteter, religion, utbildning och informationsbehov har i alltför liten utsträckning beaktats. På ett annat sätt måste enligt vår uppfattning minoritetsgruppernas kulturella behov tillgodoses inom ramen för den svenska invandringspolitiken. Kulturinslagen som den invandrande bär med sig måste få möjlighet att existera och vidareutvecklas på svensk grund.

Det är uteslutet att invandrarna skulle kunna förverkliga sina materiella förväntningar utan att i viss utsträckning behärska invandringslandets språk. De språkkunskaper som erfordras härför inhämtas i regel av alla invandrare. Deras höga yrkesintensitet och deras snabba sociala acklimatisering är obestridliga fakta, som talar för att brist i deras språkkunskaper inte lägger hinder i vägen för deras yrkesutövning och deras tillvaro i rent materiellt hänseende.

Helt annan är situationen vad beträffar invandrarnas kunskaper i svenska språket som ett kommunikationsmedel i kulturellt hänseende. I detta avseende är flertalet av dem isolerade. De språkkunskaper på mera kvalificerad nivå — dvs. med inhemsk, kulturell anknytning — som kan inhämtas via tidningar, radio, TV, litteratur och teater, kan majoriteten av åtminstone första generationen invandrare sällan tillägna sig. Det är därför följdriktigt att språkliga grupper snabbt organiserar sådana samhällsaktiviteter, som syftar till att upprätthålla och vidareutveckla den medförda kulturen. Språkliga grupper av detta slag utger egna tidningar. Även skapande verksamhet på litteraturens område visar förvånansvärd livaktighet hos flera grupper. Teater som fritidsverksamhet är mycket uppskattad, och det talade ordet lever i såväl religiös som världslig förkunelse.

Vi anser därför att de kulturinslag minoritetsgrupperna tillfört vårt land är av så stort värde, att minoriteternas kulturaktiviteter aktivt bör stödjas

Religion

Minoriteternas samfundsliv är en viktig kulturaktivitet. Inte sällan möter det emellertid praktiska svårigheter. Minoriteterna är exempelvis hänvisade till att själva skapa det materiella underlaget för att tillfredsställa sina religiösa behov.

Allt, som det normalt tar generationer att bygga upp, skall invandrarna skapa under kort tid för att en andlig utarmning inte skall drabba dem. Här gör sig en kvardröjande, nationell försvarsposition gällande. Det visar sig att vi i Sverige har lättare att bistå invandrade protestanter, medan det blir gradvis svårare så snart det blir fråga om katolska, grekisk-ortodoxa, mosaiska och andra för oss främmande trosbekännares själavård.

Vi anser det naturligt att invandrarna skall kunna få själavård i enlighet med den tro de bekänner sig till.

Skolan och språket

Grundskolans genomförande har tillförsäkrat alla landets barn en skolgång som möjliggör undervisning, förutom i obligatoriska, även i fritt valda läroämnen. Denna tillvalsmöjlighet kan numera utnyttjas av majoriteten av landets skolbarn. Så är dock inte fallet med barnen från minoritets- och invandrarhem. Vid de allmänna skolorna kan skolämnen sådana som estniska eller finska språken eller ämnen som beskriver de folks historia och bakgrund, vilka talat och talar dessa språk, inte tillväljas, trots att de formella förutsättningarna finns. I många av landets elevområden kommer redan nu upp till 15 procent av skolbarnen från sådana hem som här avses och i en del av dessa områden ända upp till 30 å 40 procent. Ännu finns emellertid ingen organiserad undervisning i många av de ämnen i vilka dessa barns målsmän önskar att barnen skall undervisas.

Den medförda kulturens fortbestånd beror i hög grad på möjligheterna att hålla det egna språket levande.

Genom att Sverige anslutit sig till Unesco-konventionen mot diskriminering inom undervisningen har Sverige utfäst sig att respektera föräldrars frihet att, inom ramen för formerna för landets rättstillämpning, tillförsäkra sina barn en religiös och moralisk uppfostran i överensstämmelse med föräldrarnas egen övertygelse. Enligt vår mening bör därför minoritetssamfund och minoriteters organisationer stödjas och befintliga minoritetsskolor ges samma resurser som landets allmänna skolor.

Rättssäkerheten

De invandrare som av politiska skäl lämnar sitt land väljer Sverige, därför att landet kan anses vara en rättsstat. Invandrarna väntar sig, trots

sina bristande kunskaper om vår rättsordning och sina otillräckliga språkkunskaper, att kunna räkna med rättssäkerhet samt att finna sig till rätta i vår svenska rättsordning. Förutsättningen för att Sverige skall kunna föra en liberal invandringspolitik är emellertid att invandrarna underordnar sig de svenska rättsreglerna.

Den utomprocessuella rättshjälp som kan tillhandahållas invandrarna enligt nuvarande regler är inte tillräcklig. På exempelvis utlänningslagens tillämpningsområde finns stort behov av allmänt rättsligt biträde för att utlännings rättsäkerhet skall kunna garanteras. Även i samband med annan administrativ rättstillämpning föreligger samma behov att förebygga rättsförluster. En förstärkning av rättshjälpsorganisationen på detta område är angelägen.

Information

Minoritetsgruppernas informationsbehov måste tillgodoses på samma sätt som den inhemska befolkningens. De olika minoriteternas press bör uppmuntras och stödjas. Genom att ge ytterligare utrymme i radio- och TV-utsändningar och i pressen för invandrarnas språk och kulturyttringar medverkar man till att minoriteterna blir lättare accepterade i samhället. Därmed motverkar man även eventuella isoleringstendenser.

Som ett led i informationsverksamheten bör den ungdomsverksamhet som minoritetssamfunden själva bedriver ges stöd från samhällets sida. Detta kan ske i form av bidrag till ungdomsinstruktörer, samlingslokaler och organisationsomkostnader.

Med stöd av vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att förevarande motion överlämnas till invandrarutredningen för beaktande vid dess fortsatta utredningsarbete.

Stockholm den 17 januari 1969

Yngve Holmberg (m)

Gösta Bohman (m)

Leif Cassel (m)

Rolf Eliasson (m)

Carl Eric Hedén (m)

Astrid Kristensson (m)

i Moholm

Tage Magnusson (m)

Karin Wetterström (m)

i Borås
